

abecedar

Ingrijit de
Emil Giurgiuca
și
George Boldea

Pan

*Sub cetinile zării doarme Pan
Intr'un răzor de rugi... Pe margini de cărare
Trezii unul de altul vin macii cu ulcioare,
Pe creștet le revarsă și iar se 'ntorc în lan.*

*Pan doarme. Pălpâind pe buze o 'albină
Li coase zâmbetul cu fir de rază
Ca pe un mac deschis acuma. Pan visează...
La căpătâi un rug asvârle fluturi din tulpină.*

*Răsuflul din pământ a aburit pe hăuri.
Lanul cu soarele s'a 'nvălmășit —
In țarbă fluierul cu buzele de argint, sclîpîit,
A amușit și greeri negri-i duc raze prin găuri.*

*Zările clipocesc lăcrimând boabe de safir.
Capricioase urejuri asvârle din praștii-cositori.
In roabe de cristal lăcustele duc somn la flori.
Infrăgeziți fulgi fluștură ca din boboci de trandafir.*

*Dar înțepat în ochi de-un spic de rază
Căzut din snopul soarelui pe el,
Pan cască și pornește fără țel
Printre răzoare, tărbăcîit de zumzet,
Ducând în zări cirezile de-amiază.*

Emil Giurgiuca

Lucian Blaga la cumpăna apelor

Constelația ultimilor poeți ai Ardealului — Coșbuc, Iosif, Goga — ale căror strune sunt raze idilice, duioase sau patriotice, se întregește admirabil cu apariția lui *Lucian Blaga*, poet prin excelență gânditor în care s'a acumulat parcă, nepotolită, toată setea ancestrală de cunoaștere. Dela primul volum de poeme, încheiate într'o lumină de proector cerebral, poetul Lucian Blaga accentuiază tot mai mult încordarea faustiană de a desveli secretele existenței. Dincolo de aspectele vizibile ale lumii și vieții, poetul străbate în regiunile glaciare ale metafizicei, dar ajuns om matur la porțile grele ale misterului trebuie să se oprească înfiorat de ecoul propriilor sale întrebări. Sufletul sfâșiat de neliniștile înălțimilor uluitoare pe care le-a cucerit se resemnează odată cu depășirea insensibilă a punctului culminant, căci ajuns la cumpăna apelor, poetul coboară deacuma fatal versantul pantei:

Poteca de-acum coboară ca fumul
din jertfa ce nu s'a primit. De-aici luăm iarăși drumul
spre țarna și valea, trădate 'nmiit
pentru un cer chiemător și necucerit.

Istovit din căutarea ultimului sens al existenței
prin ceriurile înalte se reîntoarce în mijlocul celor părăsiți
ca un *Arhanghel spre vatră* :

Mă 'ntorc de acum ca
albina spre stup,
cu harul subt aripi
cu-amurgul în trup.

Pământul de pe țărâmul întoarcerii îl primește cu
smerenie :

De câte ori calc
prin brazda bătută,
buzele humei
pe tălpi mă sărută.

Din poezia ultimului volum se degajează tristețea omului ajuns la o răspântie de unde nu știe încotro să se îndrepte. Vatra caldă a tradiției îl îmbie cu spuza ei de sfinte erezii, rămasă cu copilăria îngropată în țărâna satului natal. Increment în aceleași forme de viață ca un obicei milenar, totuși, văzut prin sufletul său schimbat, satul acum i se pare de nerecunoscut: Totul cât de schimbat! Casele toate sunt mult mai mici decât le-a crescut amintirea.

Lumina bate altfel în zid, apele altfel în țărâm. —

Porți se deschid să-și arate uimirea.

Poezia acrasta ne picură în suflet un vag sentiment de nostalgie.

Motivele superstițioase, legendare sau religioase, înmuiate în sufletul poetului, cristalizează o ghirlandă de câteva poezii de frumusețe trainică: *Intrebări către o stea*, *Colindă*, *Haiducul*, *Stă în codru*, *Naștere*, *Cerească atingere*.

Credința poporului că de fiecare stea se leagă soarta unui om e poetizată cu o inedită gingășie în *Intrebări către o stea*:

Stea, care sub carul cel mare abia licărești
nedumerită 'ntre șapte lumini, a cui stea ești?

Ești Steaua lui Verde 'mpărat — duhul nemântuit?
Ce sărbătoare scutești? Ce ceas împlinit?

Aperi un mare mormânt, sau vreo apă vindecătoare?
Păzești un norod, o cetate, sau numai o floare?

În *Colindă*, poetul ne înfățișează cu o grație fermecătoare în spirit, naiv poporan nașterea lui Iisus, plasticizată în câteva imagini de mare preț:

...Iosif cercul de pe cap
în cuier și l-a lăsat

...Arde îngerul lui Dumnezeu
ca o lumânare de său.

Tot superstiția dă iz poeziei *Naștere* în care poetul îmbrățișează cu ardoare „ulciorul proaspăt rupt din coastele humei“:

Sus stelele cele mai treje
aprend cărbuni de diochi. University Library Cluj

Sub strașina vremii vei crește
încel, ca o lacrimă 'n ochi.

În sugestiile din *Septembrie*, nevroza câștigată aiurea hăituește pe cântăreț, ca pe o pasere bolnavă, afară din patriarhal. Tânjirea după lumină strânge într'o altă poezie aripile aceleiași paseri, care,

Se tot uită 'n sus bolnavă
La cea stea de pe dumbravă.

Poezia lui Lucian Blaga de până la cumpăna apelor, expresie a egotismului său dornic de răpirea focului divin din regiunile transcendente, are ceva din glacialitatea ivoriului. Întrucât nu vorbește sufletelor noastre decât contemplată din culmea gândirii, ea l-a izolat pe Lucian Blaga din comunul literaturii ca pe o biserică nouă cu foarte puțini credincioși.

Ajuns la cumpănă și apucat pe scoborișul de argint al apelor, sufletul poetului adâncește într'un vârtej muzical, limpid, horbota imaginilor tălnoitoare de sens, impregnând celor rare relief expresiv. Fluidul muzical, apariția rimei, — singura coardă adăogită lirei grecești, care imprimă gândirii un alt curs, cuvântului o rezonanță de verb divin, — ne revelă sufletul poetului, altfel, cald și mai aproape de noi.

Claviatura molcomă a liriceii lui Lucian Blaga, amintește strunele de aur ale unei harpe biblice cari înfiorate de degete pioase cutremură sunete sacre, adânci.

George Boldea

Declinul gândirii

Lumea cugetării estetice, a gândirii pure se destramă; altă lume tinde să se întărească în pozițiile pe care cea dintâiu a fost suverană necontestată atâtea secole, lumea speculațiilor materiale, a profiturilor imediate.

Filosofii s'au rărit, poeții devin tot mai sfioși, savanții sunt obligați să se ocupe mai mult de aplicările practice ale științei pure.

S'ar părea că civilizația epocii noastre s'a rafinat până la exces, că patrimoniul culturii noastre e mai bogat ca oricând. Astăzi se poate sbura cu 400 klm. pe oră, se poate transmite graiul cu ușurință la anti-pozi, tunurile pot bate la 100 klm... Dar gândirea, adevărata gândire, lânchezește. Tiparele ei vechi s'au spart iar cele noi, altele, se creiază cu prea multă încețineală.

Hypermecanizarea modernă înaintează ca un uriaș val care înghite toate energiile, captează toate eforturile, nivelează toate aspirațiile individuale.

Străduințele către ori ce idealism sunt definitiv perimate: monede scoase din uz, bune de îmbogățit muzeele de curiozități sau povești de adormit copiii.

Trăim o epocă monstruoasă, căreia hipertrofia tehnică îi dă aspectul unui corp diformat ca de „elefantiazis“.

Hărțuită de vitrege tratamente, intimidată până la extenuare de o perversă mentalitate postbelică, gândirea a fost silită să se retransereze în câteva suflete de elită, ultime vestale rămase încă credincioase cultului ei.

Unele, cu riscul sacrificiului de sine, încearcă să aprindă flacăra gândirii și a frumosului, și în alte suflete surori, mai plătându, dar totuși nu refractare emoțiilor estetice.

Un suflu nou, ușor ca un zefir de început de primăvară, pare că vrea să adie și își încearcă sfios orientarea. E poate preludiul viforului formidabil care va aduce cândva o descongescie a creierului aprins de histerie, al omenirii actuale.

Dar regenerarea aceasta va cere de sigur sacrificarea multor suflete și poate dintre cele mai alese. Vârtejul va nimici și unele brațe darnice de sămânță grea de putere generatoare.

Legenda meșterului Manole va găsi o nouă în-truchipare, spirituală.

În lupta dintre pionerii gândirii și reprezentanții valorilor practice, primii vor fi sacrificați dar conștienți de rodul jertfei lor se vor împărtași cu voluptate din extazul martirilor unei religii.

Din cenușa vieții, spiritele lor, flăcări ale jertfei, vor transfigura omenirea. Astru icandescent, Gândirea uzurpată pe nedrept de brutalitatea tehnicii democrate, se va întrona în vechea-i hegemonie cu o magnifică splendoare.

George Minovici

Lilioară

Peste drum de noi și-a sfâștat

Cerul haina 'n florile melinilor

Și copiii cântă: Lilioară!

A trecut Domnul Luminilor,

A trecut peste pământ Sfântă Jecioară!...

...Uluit de vrăji și de strigări

Ochii mi t-am ridicat spre zări

Și pe arcurile cerului, în înălțimi

Am surprins alaiu de Cherubimi...!

Teodor Murășanu

Itinerar

(Camil Petrescu: Rapid — Constantinopol — Bioram)

Citind acest „simplu itinerar“ ai impresia că aluneci din mediul obișnuit al cărții, spre zările albastre îmbibate de acel parfum exotic care începe la Balcic. Camil Petrescu precizează dela început că nu-i plac călătoriile. „Sunt superficiale toate și uneori vulgare ca niște vise ratate“.

Călătoriile după mărturisirea autorului au un singur interes real: „să slujească de cadru unor exploatați sufletești.“

După oprirea la aceste mici încrustări în față, observ că în tot răstimpul acestei călătorii până la Constantinopol, orice fapt cât de neînsemnat îi dă pri-

lej autorului să mediteze și să-și exteriorizeze gândirea, înfățișând izolat frumuseți noi.

Iată plutirea vasului pe mare, cât se poate de plastic „pe o tavă lichidă de oțel mai mult neagră decât verzuie“, uscatul nu se mai vede nicăeri, „tot ce mai putem vedea e numai circumferința orizontului la întâlnirea cerului cu marea“. De acum încep să ne defileze prin față cele mai încântătoare priveliști. Bosforul, Constantinopolul, împărțit în 3 cartiere de cele 3 bulevarde colosale de apă (Bosforul, Cornul de Aur și Marea Marmara), cu locuințele de rând înghesuite unele într'altele pe terasele orașului și cu falnicele lui lui moschee și minarete construite în luminișurile metropolei. Fiecare cartier al Constantinopolului își are pitorescul lui, un monument, o moschee, grădinile de preț ca a Seraiului și Sfânta Sofia rămasă din grandoarea Bizanțului.

Dar cimitirile! În ce contrast izbitor se găesc față de cele din Europa. Așezate mai mult pe râpi, lipsite de orice podoabă, mai ales de flori, și se par părăsite și așa de triste, „doar chiparoșii, (Taina cipreșilor) singuratici chiar când la un loc formează un soi de pădure, se înalță închiși în ei ca niște suflete“.

Camil Petrescu înțelegând viața în ansamblul ei, nu-i scapă nici un crâmpeiu din atmosfera Țarigradului, care să nu fie comparat cu ceace îi corespunde în Europa dar mai ales în Principate.

Inzestrat cu o puternică viziune, Camil Petrescu ne duce în trecutul Țarigradului, de care a atârnat viața Domnitorilor din Principate timp de 400 ani.

Interesant sentimentul mărturisit de Camil Petrescu: „Călătoria de-acum trezește în mine viziuni atavice, adormite în subconștientul rasei. Copilăria adunată a înaintașilor mei, a mea neștiută, e parcă mai legată de acest Țarigrad de care a depins ocolită, soarta părinților și bunicii mei, decât de Bucureștii moderni de azi. Vreun strămoș al meu să-ruta desigur cu umilință mâna vre-unui serdar grec, care și el îngenunchia la scara vre-unui Agă. Iar Vodă chiar el, stăpânul vieții și averii tuturor, nu era decât protejatul vre-unui pașă sau dragoman, care însuși abia pătrundea la marele vizir“.

În acest sens capitolul „Prinkipo și eonul fericii“ e cadru pentru cel mai sugestiv tablou al cărții de față. Prinkipo e insula prinților, locul de petrecere al domnilor, dar în acelaș timp locul de exil și de moarte pentru alții. Domnia totdeauna și-a cerut marile ei tribut. Nu „știu dacă jumătate din cei ce au domnit au murit de moarte bună. De altfel ceace străbate sufletele noastre de azi, e fără îndoială amestecul acesta de crimă și religiozitate pe care-l înfățișează în amintire istoria Bizanțului și a Sultanatului de o potrivă“.

Astăzi în locul religiei, până mai eri pârghia de susținere a Turcilor, Kemal Pașa a adus o religie de stat redând libertatea interzisă, într'un ritm nou de viață. A înlocuit scrierea sfântă, dela dreapta la stânga, introducând alfabetul latin, a interzis fesurile fără de care Stambulul de azi îți pare „imposibil, decapitat“. Repudiind specificul național (sultanat, califat, harem și voalul), Kemal Pașa a promovat „insuși naționalul în esența lui“. Dictatorul Kemal Pașa, copil de funcționar, orfan și păzitor de capre, nu voește să fie altceva în statul pe care l-a creiat decât președinte de republică. Chiar Turcii „simt că de pe la 1500 și ceva încoace, de la Soleiman Magnificul, o voință atât de înzestrată cu puteri de realizare, nu și-a mai plimbat privirea peste frumusețile molatice ale Bosforului“.

Poet reflexiv, cu un scris nervos și cu un ascuțit simț de observație, Camil Petrescu, prin volumul de față, dă literaturii noastre de impresii pagini de o încântătoare frumusețe.

Emil Popa

Abonamente: 1 an 120 lei — Instituțiuni: 500 lei.
Redacția și Administrația: Emil Giurgiuca, Brad. Jud. Hunedoara

Tiparul Tipografiei „Zarand“, Brad.